

L'ADVOCAT I LA HISTÒRIA¹

[...] tot afer jurídic, tota batalla jurídica, és de naturalesa històrica i, per tant, objecte d'investigació històrica.

Johann Gustav DROYSEN, *Històrica*

Josep Maria Mas i Solench
President de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics

Intentar posar en relleu com l'home de lleis es mou en el context de la història i com aquesta exigència l'inclina, moltes vegades, a escriure sobre història, és l'objectiu d'aquest text. En la seva formació universitària, primer, i en la seva tasca com a professional, després, l'advocat es troba immers en el coneixement del passat, sia perquè ha d'atendre les assignatures que exigeixen les facultats de dret o l'estudi d'un procés en l'exercici professional que s'ha de basar en uns antecedents, sia perquè ha d'escollir la norma que s'ha d'aplicar entre les que la història li ha llegat.

Davant d'aquest interès, hem de considerar com s'ha format la figura de l'advocat en el decurs del temps i quina és la seva missió, com necessita la recerca documental, com ha d'interpretar les lleis i com aquesta exigència el porta a adquirir uns coneixements històrics que, a vegades, desvetllen la seva vocació per escriure sobre punts concrets, o més amplis, referits a l'ordenament jurídic, i fins i tot hem de considerar com aquesta vocació li desperta un interès més extens sobre la història d'un esdeveniment, de l'elaboració d'una llei, d'una època determinada i, fins i tot, d'un país.

En aquest itinerari no podien mancar uns exemples d'homes de lleis que s'han dedicat a aprofundir en la història de la legislació motivats per l'interès d'un tema, a voltes amb intenció reivindicativa, o a estudiar el passat a la recerca d'un aspecte de la personalitat d'un territori o de la biografia d'un personatge.

1. Article inèdit de Josep Maria Mas i Solench.

D'aquestes actituds han sorgit modernament interessants aportacions bibliogràfiques d'advocats, al costat de les dels historiadors professionals. I, finalment, podem apuntar, de manera succinta, els mecanismes que s'han d'utilitzar per a desenvolupar els seus treballs.

1

La figura de l'advocat, si bé s'ha manifestat de diverses maneres en el decurs del temps, existeix des que l'home va adquirir consciència, malgrat que fos rudimentària, del que és la justícia, aquella virtut que consisteix a donar a cadascú el que és seu. Els antecedents, com la persona que s'ocupa de la defensa d'un litigant o d'un acusat, es poden trobar ja en les antigues civilitzacions, perquè la defensa, davant d'un atac o d'una ofensa, és una exigència de la mateixa naturalesa humana.

En l'antiguitat, va ser a Roma on la figura de l'advocat va adquirir una major dignitat; era l'exercici lliure, considerat, però, d'una gran rellevància, malgrat les fluctuacions que va sofrir en les diverses etapes de la història política romana. En el fòrum, lloc on s'exercia l'advocacia en la pràctica judicial, es donaven a conèixer els homes que havien d'ocupar, després, els càrrecs públics. La dedicació a l'estudi del problema plantejat en cada cas era l'exigència més acurada, i la norma era no confiar mai en les possibilitats de la improvisació. Per això les causes eren estudiades a fons: es consideraven els *actes anteriors* —cosa que requeria una certa investigació històrica—, se sospesava el valor dels testimonis, s'analitzaven les lleis que s'havien d'aplicar i es preveïen els possibles arguments de l'adversari. Fins i tot l'eloqüència era matisada i el gest i el to de veu eren convenientment assajats.

Si bé l'exercici de l'advocacia era una funció civil i gratuïta, gràcies a ella s'ascendia en la vida social i política de la ciutat. La solemnitat de la seva funció va ser incrementada en l'època de l'emperador August, el qual va imposar als advocats l'ús de la toga. Si Roma ha estat considerada mestra del dret, la figura del togar romà ha restat com la figura paradigmàtica de l'advocat, i encara avui aquesta peça és característica d'aquells que actuen en defensa del dret davant dels tribunals de justícia.

2

A l'edat mitjana, l'exercici de l'advocacia es va convertir en una activitat permanent: els advocats ja eren professionals. En la Catalunya medieval, els qui actuaven davant dels òrgans on s'administrava la justícia s'anomenaven *savis en*

dret, advocats, en definitiva, els quals per disposició del rei Alfons III el Benigne havien de figurar inscrits en el llibre registre del veguer i havien de jurar que complirien la seva missió amb rectitud. L'any 1333 aquest rei va disposar que els advocats de Barcelona es constituïssin en una corporació o un col·legi, representat per un rector i auxiliat per quatre consellers. Així, amb aquesta acreditació, els advocats adquirien la consideració de professionals del dret.

Aquesta professió va adquirir una categoria social important. L'advocat s'havia de moure pels difícils camins de costums, usatges i constitucions no sempre fàcils, que requerien una *recerca documental* —històrica— per a la seva interpretació, i havia d'acudir als tribunals o als organismes públics, i fins i tot a les Corts segons l'afer en el qual intervenia. L'any 1639 eren qualificats de *ciutadans honrats*, segons va escriure Joan Pau Xammar en la seva obra *De officio iudicis et advocati*. La professió, però, ha evolucionat considerablement de llavors ençà. Tanmateix, la figura de l'advocat avui és complexa i no es pot definir sense tenir en compte excepcions importants. Pel seu despatx passen aquells que senten la necessitat d'ajuda i de consell a la recerca de solucions justes als seus problemes. Una sentència del Tribunal Suprem de l'any 1930 es refereix a la importància del lletrat —expressió equivalent a *advocat o versat en lleis*— i exposa que no es pot admetre que sigui «únicament la persona que amb el títol de llicenciat o doctor en dret es dedica a defensar en judici els interessos i les causes dels litigants, sinó que és el conseller de les famílies, el qui jutja els drets controvertits quan els interessos ho demanen, l'*investigador de les ciències històriques, jurídiques i filosòfiques*,² quan aquestes són necessàries per defensar els drets, la salvaguarda dels quals li ha estat encomanada».

3

L'advocat és, doncs, qui dóna parer en qüestions legals i defensa els interessos d'altri especialment davant dels tribunals: és el tècnic del dret i qui dirigeix el procediment. Per a l'exercici de la seva funció ha de saber interpretar els documents que poden ser la base de la prova que s'ha de presentar davant del tribunal per fonamentar les seves asseveracions i ha de saber escatir el sentit de la norma jurídica en què s'ha de basar.

Per això, en l'estudi de l'assumpte legal que l'ocupa i en la investigació de la legislació que s'ha d'aplicar, no pot deixar de considerar:

2. Les cursives són nostres i són continuació de les destacades anteriorment per a indicar la vinculació històrica de l'advocat.

1. Que el dret està estretament relacionat amb el llenguatge. Les lleis estan constituïdes per paraules que han esdevingut la seva terminologia jurídica pròpia, perquè expressen conceptes bàsics per al coneixement de la llei. Així, en l'àmbit jurídic, les paraules són l'eina que serveix per a declarar la voluntat o per a determinar els processos que s'han de seguir, i fins i tot la interpretació dels contractes s'ha de fer, com indica el Codi, d'acord amb el sentit literal de les paraules.³ I també en l'ordre legal, «les normes s'interpretaran segons el sentit propi de les paraules, en relació amb el context, els *antecedents històrics* i legislatius, i la realitat social del temps en què han de ser aplicades, atenent fonamentalment l'esperit i la finalitat d'aquelles».⁴

I per això mateix algun autor ha escrit que la *història* il·lustra de manera conclusiva que l'escriptura i el dret estan íntimament, inescindiblement, lligats, i encara més, que un canvi polític implica també un canvi de lèxic de major o menor extensió, ja que la llengua del poder intenta convertir-se immediatament en la llengua del dret.⁵

2. Aquesta interpretació gramatical, doncs, es troba igualment en el context de la història. El mateix Codi civil, en l'article transcrit abans, es refereix als antecedents històrics com a norma interpretativa, perquè la realitat concreta es produeix dintre de la realitat històrica. Els homes i la societat es transformen en el curs de la vida i del temps i en el si de la societat sorgeixen nous mitjans de relació. «Les vicissituds canviant influeixen en l'organització de la societat i en la idea del que és just.»⁶

3. Per altra banda, la llei sorgeix arran dels fets que la fan necessària i, per tant, la formació del dret es desenvolupa en una progressió contínua que és precisament la que determina la seva naturalesa històrica. El coneixement de l'origen i la trajectòria de moltes institucions, en el decurs del temps, ens permetria sotmetre a examen alguns temes que avui s'accepten sense la crítica deguda.⁷

4. Tanmateix, encara podríem anotar que la formació de l'advocat també està marcada per la història, perquè els plans educatius que aquest ha de seguir per a obtenir el diploma que li ha de permetre l'exercici de la professió, es troben emmarcats pel pas del temps i estan condicionats per les exigències de la realitat del moment.

3. Codi civil, art. 1281 i seg., «De la interpretació dels contractes».

4. Codi civil, art. 3, «Aplicació de les normes jurídiques».

5. Eduardo GARCÍA DE ENTERRÍA, «El derecho, la palabra y el libro», a Eduardo GARCÍA DE ENTERRÍA, *La poesía de Borges y otros ensayos*, Madrid, 1992, i Eduardo GARCÍA DE ENTERRÍA, *La lengua de los derechos*, Madrid, 1994.

6. Rudolf STAMMLER, *La génesis del derecho*, Madrid, 1936.

7. Josep PUIG BRUTAU, *Los políticos y el conocimiento de la historia*, Barcelona, Bosch, 1993.

Les consideracions anteriors pretenen indicar com la professió de l'home de lleis es troba immersa en l'exigència de la història. L'advocat, des de l'inici de la seva formació i en l'exercici de la seva professió, es troba abocat a l'estudi de qüestions històriques, més llunyanes o més recents, per la relació d'uns fets en els escrits del procés que, per si sols, gairebé sempre cauen en el terreny de la història, per la interpretació dels textos controvertits o la investigació de les disposicions legals aplicables a l'assumpte sobre el qual ha d'emetre el judici. Sempre apareix una petita o gran història, si es vol, dintre de la realitat social en la qual l'afer es desenvolupa.

En aquest sentit, els documents que produeixen els juristes en el procés o que contenen resolucions dels tribunals, són la base de la història futura. Cal només considerar el gran nombre de lligalls guardats en els arxius que ja han estat estudiats o que esperen ser examinats per a descobrir a través d'ells la història social i jurídica que contenen dels diversos períodes determinats pel pas dels temps.

Aquests documents són el reflex de les situacions interciutadanes i de la reacció de les conductes veïnals, o dels conflictes amb les institucions, mitjançant les quals s'harmonitzen i s'encaminen les realitzacions de la vida social. Aquests raonaments ens porten a l'afirmació que l'objecte de la història és l'home en la societat, perquè, com feia notar Henri Beer, «la història és la humanitat».⁸ La consciència d'aquesta condició comporta tenir la convicció que els fonaments del dret es troben en la història, és a dir, en els fets polítics, socials i culturals de la societat i en la seva evolució.

És un fet, doncs, que el dret es forma i es pronuncia a través de la història, i, per tant, els qui l'exerceixen, els advocats, es mouen, amb més o menys intensitat, segons la seva dedicació, dintre de la història de la cultura jurídica. Cal veure ara com aquesta cultura influeix l'advocat per a inclinar-lo a estudiar el passat i, en definitiva, a escriure sobre la història. «Els juristes humanistes es caracteritzen per la seva perspectiva pluridisciplinària a l'hora d'estudiar el dret, de manera que el seu objecte és un tot indissoluble format per la conjunció de filologia, història i dret».⁹ I és en aquest punt on arribarem a assolir l'objectiu que ens proposem: les motivacions de l'advocat per a aplicar-se a l'estudi del passat i el tractament que aquell dona a aquesta temàtica.

8. Henri BEER, *La síntesis de la historia*, Mèxic, 1961.

9. Tomàs de MONTAGUT ESTRAGUÉS, «Historicitat del dret i apologia de la jurisprudència», a Tomàs de MONTAGUT ESTRAGUÉS *et al.*, *Història del pensament jurídic*, Barcelona, 1999.

És per això mateix que l'advocat està inclinat, més que cap altre professional, a l'interès per la història, desvetllada per la professió o per la vocació: per la conveniència de cercar el sentit de la llei, per l'afecció a un text que ha d'estudiar, per la influència admirativa d'un professor o per l'interès manifestat per companys i col·legues. Són motivacions que l'aboquen a estudiar el passat i a convertir-se, poc més poc menys, en historiador, que és qui escriu la història. Perquè, com s'ha escrit, «la història és inseparable de l'historiador», el qual treballa des de la perspectiva de la seva contemporaneïtat. Per això objectivament la història és el passat enregistrat per una intervenció inevitable del present de l'historiador, fins al punt que s'ha pogut establir la fórmula següent:

$$H \text{ (història)} = \frac{P \text{ (passat)}}{p \text{ (present)}}^{10}$$

Així, la història és el resultat d'un esforç investigador amb el qual l'historiador estableix la relació entre el passat que evoca i el present en el qual viu i treballa. La fórmula és imperfecta, però vol simbolitzar la conjunció establerta per la iniciativa de l'historiador entre els dos plans de la humanitat: el passat, viscut pels homes d'una altra època, i el present, en el qual es desenvolupa l'esforç de recuperació d'aquell passat en benefici de l'home actual i futur.

Tanmateix, seguint aquest raonament, la història és el resultat d'allò que l'historiador ha pogut aconseguir del passat mitjançant la recerca de documents, que són els instruments que li permeten el coneixement històric i l'eina amb la qual retroba i reelabora aquest coneixement. Però això no és tot, necessita més elements per a aconseguir la visió completa de la recerca: per a l'estudi de qualsevol període, moviment o fet determinat, i fins i tot per a aprofundir en una biografia —història d'un personatge—, cal tenir en compte la història general, avui pràcticament establerta per textos minuciosament treballats per equips d'especialistes, els grans esdeveniments de l'època, les guerres, les negociacions diplomàtiques, les vicissituds de la política, els moviments socials, les actituds dels governants, les corts i els parlaments, i encara potser les catàstrofes naturals, que poden marcar o influir moments de la història i establir i completar el marc en el qual s'ha de moure la investigació.

10. Henri-Irénée MARROU, *De la connaissance historique*, París, 1954.

I si ens referim a la història d'una ciència particular —en el cas que ens ocupa, del dret—, caldrà tenir en compte els diversos períodes històrics que determinen els canvis polítics i que poden repercutir en l'establiment de lleis, la promulgació d'aquestes, les constitucions acordades per les corts, les compilacions elaborades i, finalment, els codis. També hem de tenir en compte els documents públics o privats, els judicis, les sentències dels tribunals, els acords, els contractes i els testaments que es trobin en arxius «oficials» o particulars.

És evident que l'advocat historiador que vol investigar un punt determinat del passat parteix ja d'un coneixement històric i sap quines són les qüestions que vol estudiar: ha de tenir, d'entrada, una hipòtesi de treball que en el curs de la recerca pot confirmar o modificar. Fins i tot, si la sort l'acompanya en la recerca, pot aconseguir una troballa que l'impulsi en una altra direcció per tal de donar al treball una originalitat inesperada.

Ara podem considerar com s'ha esdevingut l'interès o ha sorgit la vocació per la història d'uns advocats concrets que han fet aportacions destacades no solament a la història del dret o de la legislació, sinó a la història general. D'un breu anàlisi podem deduir com s'han desvetllat en ells la vocació per l'estudi de la història i el seu mètode de treball. Hem escollit dos grups d'advocats la vida i la bibliografia dels quals ja són conegudes i han estat estudiades per la seva representativitat com a personatges destacats en el món jurídic i a vegades també com a professors universitaris o polítics que han aconseguit un reconeixement en un àmbit determinat i, fins i tot, en un ambient públic més vast. Aquests dos grups pertanyen a èpoques diferents. Els uns es van moure en el segle XIX, en el moment en què Catalunya retrobava la seva personalitat per mitjà del moviment que de manera general s'ha denominat *Renaixença*, i van comprendre la necessitat d'estudiar el dret des de la seva projecció històrica. L'altre grup està format també per tres advocats del segle XX, encara que nascuts a la darrereria del segle XIX, els quals ben aviat s'inclinaren d'una manera definitiva per la història del dret i la història general.

6

Aquesta anàlisi es pot iniciar, doncs, pel grup concret d'advocats del segle XIX que van esdevenir investigadors del passat del nostre dret. La motivació de tots tres fou la recuperació de l'ordenació jurídica de Catalunya d'abans del denominat *Decret de Nova Planta*, de 1716, dictat com a conseqüència de la Guerra de Successió que es va perdre l'11 de setembre de 1714 i que va determinar la imposició del govern absolutista, característic de Felip V, al nostre país. Catalunya havia forjat el seu dret al llarg de set segles d'història. El rei i les Corts ha-

vien legislat, però el decret esmentat va abolir el dret públic i va conservar el privat d'una manera «displicent», per tal com consignava que «[e]n todo lo demás que no esté previsto en los capítulos antecedentes de este decreto, se observen las constituciones que antes había en Cataluña».

El règim jurídic català es va mantenir durant el segle XVIII per inèrcia, perquè les corts que havien estat abolides ja no podien elaborar lleis: la capacitat legislativa s'havia paralitzat i el dret quedava estancat. Les constitucions espanyoles que es promulgaren a partir de la de Cadis de 1812 i les que seguiren, tenien caràcter dogmàtic i establien els principis del nou règim: sobirania nacional, divisió de poders, llibertats individuals i propietat privada. Però també preveien la promulgació de codis amb un criteri unificador de tot el dret d'Espanya: «[...] el civil, el criminal i el de comerç seran els mateixos per a tota la monarquia.» El dret català perdia, pas a pas, la seva vigència. I, encara, lleis posteriors promulgades per a tot l'Estat espanyol actuarien en detriment de l'exercici del dret autòcton del Principat.

Calia, doncs, una reacció davant d'aquesta situació, i el moviment de la Renaixença va permetre l'empenta que havien de donar els juristes catalans. Els tres juristes als quals ens referirem foren figures destacades d'aquest moviment: Pere Nolasc Vives i Cebrià (1794-1874), Guillem Maria de Brocà i de Montagut (1850-1918) i Josep Pella i Forgas (1852-1918). Tots ells eren advocats inscrits al Col·legi d'Advocats de Barcelona i exercien com a tals. Malgrat certes diferències d'edat, van produir les seves obres en el segle XIX i començament del XX, i els seus objectius anaven encaminats a la represa del nostre dret després del Decret de Nova Planta.

El primer, Pere Nolasc Vives i Cebrià, el qual va estudiar encara en la ja decadent Universitat de Cervera, es va incorporar al Col·legi d'Advocats de Barcelona precisament l'any de la seva constitució, el 1833. Com a conseqüència d'haver d'ocupar-se, ben jove a causa de la mort del seu pare, de l'administració d'uns béns determinats importants, va sentir la necessitat d'estudiar les antigues lleis del Principat per a determinar el dret aplicable, sobretot després del Decret de Nova Planta a què hem fet referència. És per això que es va veure impel·lit a aprofundir en els *Usatges de Barcelona*, i aquesta motivació el va portar al comentari i l'exegesi dels textos de la compilació amb l'objectiu de retornar a la vigència del dret català davant l'aplicació indiscriminada del dret castellà.¹¹

La seva obra més important, que va facilitar el coneixement del dret català als juristes posteriors, és la titulada *Traducción al castellano de los Usages y de-*

11. Joan EGEA FERNÁNDEZ, «Estudi introductori», a Pere Nolasc VIVES I CEBRIÀ, *Traducción al castellano de los Usages y demás derechos de Cataluña*, Barcelona, 1989. [Ed. facsímil]

más derechos de Cataluña que no están derogados o no son notoriamente inútiles, con indicación del contenido de éstos y las disposiciones por las que han venido a serlo, ilustrada con notas sacadas de los más clásicos autores del Principado. Aquest títol tan llarg i explicatiu, propi de l'època, expressa suficientment els objectius de l'obra cabdal de l'autor, que va representar el relleu del dret català i va obrir el camí als estudiosos que el seguien. L'obra va ser una primera aportació important que, com s'ha fet notar, peca d'una sistematització rigorosa i està ancorada en un mètode tradicional. Malgrat això, és molt més que una traducció, ja que incorpora comentaris que constitueixen un recull exhaustiu de la doctrina dels autors: una història, en definitiva, de les institucions legals de Catalunya i les aportacions dels juristes.

El segon dels autors escollits és, per ordre cronològic del seu naixement, Guillem Maria de Brocà i de Montagut, que de molt jove ingressà a l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona. Fou membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i va figurar entre els fundadors de l'IEC. Preocupat per la recuperació del dret de Catalunya, fou autor d'importants estudis que indiquen de manera efectiva aquesta intenció. Entre la seva producció destaca la *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*, que representa la continuació de la tradició que deriva de Vives i Cebrià, però amb una metodologia moderna unida a un profund coneixement del dret català clàssic. En aquesta obra, com havia fet ja en publicacions anteriors, establí l'estructura dels períodes històrics del nostre dret, vàlida encara avui. Les seves aportacions fan que es consideri una gran figura entre els tractadistes del dret històric català, indispensable per a determinar el veritable sentit de la tradició jurídica catalana.¹²

Finalment, el tercer autor, Josep Pella i Forgas, va ser un jurista que es va moure entre la política i la història. Tan bon punt acabà la carrera, igualment molt jove, es va incorporar al Col·legi d'Advocats de Barcelona, en el qual va continuar en actiu tota la seva vida. També va ser membre de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència i va presidir-la. La seva vocació per la professió i la política i el seu interès pel passat de Catalunya el van portar a l'estudi de temes d'història general i de la història jurídica. Al costat de la *Historia del Ampurdán* i de *Llibertats y antich govern de Catalunya*, i juntament amb el seu amic Josep

12. Encarna ROCA I TRIAS, «Introducció», a Guillem M. de BROCÀ I DE MONTAGUT, *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*, Barcelona, 1985. [Ed. facsímil]

Coroleu, va investigar temes més generals, com els de les obres *Les Corts Catalanes* i *Los fueros de Cataluña*. Preocupat pel que representava la moderna codificació espanyola respecte a l'ordenament jurídic tradicional de Catalunya, va dedicar els seus darrers anys a la redacció de l'obra més important de la seva producció, *Código civil de Cataluña*, en quatre volums i amb un subtítol ben expressiu del seu contingut: *Exposición del derecho catalán comparado con el Código civil*.

Gran coneixedor de la història del dret, Pella i Forgas es proposà exposar el dret civil que «viene siguiendo fecunda y poderosa tradición en Cataluña» per a comparar-lo amb el Codi civil espanyol i aconseguir «una mayor aplicación y práctica en las cuestiones jurídicas presentes». La seva pretensió, en definitiva, dintre del concepte romàntic de l'època, era explicar en cada institució «los elementos constitutivos internos y externos del derecho civil catalán, aún no intentada». En aquest sentit, era un continuador de la tasca iniciada pels juristes anteriors. El seu pensament queda definit en el seu darrer discurs d'obertura de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, en el qual afirmà que no volia que el dret s'apliqués d'una manera rutinària o mecànica, sinó que considerava que el jurista havia de cultivar la literatura, la ciència, la filosofia i la història.

Quedi, doncs, constància de tres professionals del dret —tres juristes— que sentiren el desvetllament de la vocació per la història del dret com un inici de reivindicació de manca de producció legislativa i l'agressió que sofria el dret històric de Catalunya com a conseqüència de la imposició de lleis emanades de l'Estat. Tots ells tenien preferència per la història jurídica, excepte el darrer, que, per la seva militància política catalanista, sentia també la necessitat de recuperar la història de Catalunya a partir del seu Empordà natal. Els tres van escriure les seves obres encara, preferentment, en castellà, llevat d'alguns articles o alguna obra menor redactats en aquell català d'abans de la reforma ortogràfica de Pompeu Fabra, impulsada per l'Institut d'Estudis Catalans.

7

El jurista modern no pot oblidar que el dret català és un producte històric. El segon grup d'advocats juristes a què hem fet referència són tres d'aquella generació que alguns estudiosos han denominat *del 1917*, l'any de la mort d'Enric Prat de la Riba. Ens referirem concretament a tres personalitats que es van trobar en la seva època d'estudiants. Tots ells van néixer l'any 1888, van ser companys d'universitat durant la carrera i van esdevenir historiadors destacats: Ferran Valls i Taberner, Ramon d'Abadal i de Vinyals i Lluís Nicolau d'Olwer.

En aquella època, a la Facultat de Dret s'exigia un curs preparatori denominat *d'ampliació* que s'impartia a la Facultat de Filosofia i Lletres. El curs 1904-1905, tots tres es trobaren matriculats en l'esmentat curs i formaren tot seguit un grup agermanat per una sincera amistat, per l'amor a l'estudi i per l'ideal d'una comunitat progressista.¹³

Aquest curs els va facilitar l'oportunitat d'assistir a les classes de literatura que impartia Antoni Rubió i Lluch, professor d'àmplia cultura i erudició. La seva influència i el seu mestratge impulsaren molts dels seus alumnes a matricular-se simultàniament a la Facultat de Filosofia i Lletres, cosa que van fer Valls i Nicolau, però no D'Abadal. Tanmateix, tots coincidiren igualment en les ensenyances del mestre, que va influir extraordinàriament en la seva vocació, per com eren d'atractives les classes i els cursos de dret que impartia amb una extraordinària aplicació.

Dels tres amics, tots deixebles de Rubió i Lluch en les seves classes d'humanitats, Nicolau d'Olwer s'inclinà ben aviat per la història de la literatura, de manera que es va decidir per seguir, juntament amb els estudis de dret, la carrera de filosofia i lletres. Havia estat guanyat per l'encís del mestre. En endavant, realitzà importants estudis sobre literatura medieval, a la vegada que exercí alts càrrecs polítics. Els altres dos, Valls i D'Abadal, continuaren la seva amistat i feren en paral·lel els estudis de doctorat. Van anar a Madrid, on van seguir independentment la seva formació, però ambdós en diferents moments, a prop d'Eduardo de Hinojosa, renovador i orientador de la disciplina d'història del dret, Marcelino Menéndez y Pelayo, Rafael Ureña i Antonio Ballesteros. I encara van continuar estudiant a la Facultat de Dret de la Universitat de París, a l'École des Chartes i a l'École Pratique des Hautes Études de París, amb els professors Morel-Fatio, Prou, Viollet, Esmein, Thévenin i Lefèbvre, entre d'altres.

Valls i D'Abadal s'interessaren per la història del dret influïts pels mètodes dels professors esmentats i el mestratge d'Antoni Rubió. Davant la perspectiva d'un concurs convocat a Tarragona durant la commemoració del setè centenari de Jaume I, s'hi presentaren i van ser premiats amb el treball «Exposició de l'obra legislativa del rei en Jaume». I les seves tesis doctorals, que desenvoluparen en paral·lel, són significatives. Ambdós triaren també temes de caràcter jurídic relacionats amb el nostre país: Ramon d'Abadal obtingué la màxima qualificació amb «Las partidas en Cataluña», mentre que Ferran Valls i Taberner obtingué el mateix èxit amb la tesi de dret «Las Consuetudines Ilerdenses (1227) y su

13. Jordi RUBIÓ I BALAGUER, *Mestres, companys i amics*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

autor Guillermo Botet» i la d'història «Los abogados en Cataluña durante la edad media».¹⁴

També els dos encetaren, amb el patrocini de la Diputació de Barcelona, la iniciativa de publicar una col·lecció denominada «Textos Jurídics Catalans», el primer volum de la qual, sobre els *Usatges de Barcelona*, va aparèixer amb la seva signatura conjunta. Aquesta dedicació a la història del dret aviat es va eixamplar i, encara que no deixaren mai el tema, publicaren obres ben significatives de la història general del país. Cal només citar la *Història de Catalunya* de Ferran Valls i Taberner, realitzada amb la col·laboració de Ferran Soldevila i la primera redactada amb metodologia moderna, o la *Catalunya carolíngia: Dels visigots als catalans*, de Ramon d'Abadal, aportació cabdal a la nostra història.

Aquests exemples són prou eloqüents sobre com es desvetllà una vocació que potser ja era incipient, però que fou impulsada per l'atracció d'un mestre i derivà cap a la història general a partir de l'interès per la història jurídica. Els tres estudiants a què hem fet referència sentiren un marcat interès per la política i la cultura, com a membres que foren d'aquella generació que ha imprès un senyal perdurable en el procés cultural del país i en la direcció del seu complex social.¹⁵

8

A partir d'aquest punt, ens hem de preguntar com l'advocat que se sent abocat a l'estudi de la història realitza la seva tasca com a historiador. Quan es desvetlla la seva vocació, ben segur que entreveu un objectiu, que és el que l'impulsa a seguir una investigació per tal d'aconseguir-lo. Sense la intuïció o la seguretat d'aquest objectiu que s'ha d'aconseguir, no es pot definir la decisió per l'empresa. És el primer atractiu que fa que senti la recerca com una creació. Aquest sentiment és important per a decidir-se a emprendre una tasca que moltes vegades no serà fàcil però que li portarà la il·lusió de descobrir, a mesura que avanci en el seu treball, el panorama que vol assolir.

Ha de tenir compte, en primer lloc, que la història és una ciència que pretén expressar cronològicament i també críticament la realitat dels diversos àmbits pels quals està interessat i que s'han desenvolupat al llarg del temps. Des d'un princi-

14. Manuel J. PELÁEZ, «Ramon d'Abadal i de Vinyals y la historia del derecho catalán y francés: primera etapa de formación y producción científica (1904-1914)», a Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ i Sebastià RIERA I VIADER (ed.), *Miscel·lània Ramon d'Abadal*, Barcelona, 1994.

15. Josep PLA, «Ramon d'Abadal», a Josep PLA, *Homenots*, Barcelona, 1970, col·l. «Obra Completa», vol. XVI.

pi, segons com vulgui enfocar el seu treball, es trobarà amb un conjunt de tendències divergents, segons la seva inclinació ideològica, que marcaran diferents corrents que cal aprofitar d'acord amb el que convingui a la seva intenció i al pla de treball proposat. La norma ha de ser aconseguir establir la veritat sobre allò que és objecte de la seva recerca. Si no fos així, podria caure en prejudicis que cal evitar i el seu objectiu esdevindria mancat i amb el resultat final poc creïble, perquè patiria de manca de sinceritat, qualitat necessària per a atènyer la veritat que es pretén establir. Per això ha d'intentar copsar la realitat objectiva d'acord amb el que es dedueixi de la recerca documental que realitzarà en arxius i biblioteques. En aquest sentit, la investigació en els documents originals donarà al treball una solidesa que no aconseguiria per mitjà d'una bibliografia, per selecta que fos, per bé que no en pot prescindir. La recerca s'ha de fer d'acord amb una metodologia que segurament indicarà la mateixa investigació, per tal d'obtenir la totalitat de les dades necessàries per a una exposició definitiva. No pot prescindir dels moviments i els períodes que marquen el temps, però ha de tenir en compte que els primers són iniciats per persones, mentre que els segons depenen de canvis socials i polítics.

Un cop feta la investigació i quan inicia la redacció, ha de considerar l'estructura definitiva del treball que es vol aconseguir i ha de determinar una sistemàtica que al final es convertirà en l'índex de matèries, quan el treball —article o llibre— estigui enllestit. La redacció definitiva ha de seguir una lògica expositiva per a aconseguir que sigui clara i fàcilment llegible encara que la matèria sigui difícil i complicada. Altrament, el futur lector no copsarà els coneixements que se li volen transmetre i que són la finalitat de la mateixa investigació que s'ha proposat.

En relació estreta amb el que acabem d'indicar, l'autor que escriu sobre història del dret o història general ha de tenir cura, com tot escriptor, del llenguatge, per la qual cosa ha de seguir no solament les normes dictades pels gramàtics, cosa que ja se suposa que farà, sinó també els consells dels grans autors que han treballat per a aconseguir l'expressió més justa i acurada de la llengua, perquè, com diu Salvador Espriu, «hem de ser molt rigorosos (i, alhora, imaginatius i flexibles) en l'ús, parlat i escrit, de la nostra llengua, principalíssim suport de la nostra nació. Hem de vigilar preferentment, més que el vocabulari, la sintaxi. Si el llenguatge s'embastardeix o s'encarcara massa, fins a l'anquilosi, adéu nació —o nacions!»

9

Com hem exposat, la formació del dret, en general, és contínua i progressiva. D'aquí prové la seva naturalesa històrica. El jurista català, doncs, no pot

oblidar que el dret de Catalunya és el producte d'un mil·lenni d'història. En aquest convenciment radica la inclinació de l'advocat català per l'estudi del passat del seu ordenament jurídic i l'evolució del país que l'ha creat des del seu origen.

Això no obstant, hem de fer notar que la legislació històrica desaparegué quan apareguren els codis que a l'Estat espanyol es promulgaren al segle XIX amb l'objectiu d'unificar el dret en detriment del dels antics regnes, mentre que a Catalunya, gràcies a l'esforç dels seus juristes, el dret històric s'ha mantingut pràcticament fins a l'actualitat. Ara el Parlament està treballant en la redacció del Codi civil de Catalunya.¹⁶ Quan s'aprovi, les fonts del dret ja no seran els antics textos encara vigents per mitjà de la Compilació de dret civil de Catalunya, aprovada el 1960 i actualitzada i novament promulgada pel Parlament de Catalunya el 1984, i les lleis complementàries. Les disposicions del nou cos legal, però, estaran estructurades sobre la base de l'antiga legislació segons les exigències dels temps actuals.

Tanmateix, és norma de tot llegat històric, aplicada al dret, que quan les lleis noves marquen una tendència diferent a la de les antigues, la llei antiga cedeix a l'esperit de l'època present. Cal tenir en compte, d'acord amb aquest argument, el que raona un autor¹⁷ sobre la recerca de la història cultural: quan el passat s'allunya de nosaltres, si volem mantenir obertes les línies de comunicació que ens permeten la comprensió de les més altes creacions de la humanitat —i el dret ho és—, hem d'estudiar i ensenyar la història amb més profunditat i amb més intensitat.

Això planteja un nou repte per a l'advocat d'avui davant la història. La projecció del dret no deixarà d'interessar el professional a la recerca d'una més acurada interpretació de la legislació que li pot despertar igualment el seu interès per la història general. En tot cas, cal pensar que cadascú decidirà d'acord amb la vocació sorgida de l'estudi, la interpretació i la pràctica del dret, perquè, com algú ha escrit, la història és una aventura de la llibertat.¹⁸

BIBLIOGRAFIA

- BEER, Henri. *La síntesis de la historia*. Mèxic, 1961.
 CERDÀ RUIZ-FUNES, Joaquim; SALVADOR CODERCH, Pablo [ed.]. *I Seminario de Historia del Derecho y Derecho Privado*. Barcelona, 1985.

16. Primera llei del Codi civil de Catalunya, de 30 de desembre de 2002.

17. Ernest GOMBRICH, *A la recerca de la història cultural*, València, 1974.

18. Umberto ECO, *Sobre literatura*, Barcelona, 2002, referint-se a Pitigrilli.

- GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo. *La lengua de los derechos: La formación del derecho público europeo tras la Revolución Francesa*. Madrid, 1994.
- MARROU, Henri-Irénée. *De la connaissance historique*. París: Seuil, 1954.
- MONTAGUT ESTRAGUÉS, Tomàs de [ed.]. *Història del pensament jurídic*. Barcelona, 1999.
- PUIG BRUTAU, José. *Los políticos y el conocimiento de la historia*. Barcelona: Bosch, 1993.
- STAMMLER, Rudolf. *La génesis del derecho*. Madrid, 1936.